Ο ναός του Παντοκράτορος της Πρεβέζης.
Το πρακτικό της ιδρύσεώς του *

Το παρακάτω δημοσιευόμενο ανέκδοτο έγγραφο είναι της εποχής της κατοχής της Πρέβεζας από τα στρατεύματα της Γαλλικής Δημοκρατίας (Ιούλιος 1797 έως 12/24 ν.ημ. Οκτωβρίου 1798). Είναι καταστατικό συστάσεως Αδελφάτου και περιέχει τους όρους με τους οποίους θα εγγράφωνται οι αδελφοί συνδρομηταί της Εκκλησίας, πώς οι επίτροποι Ανδρέας Καρλέτος, Ηλίας Αδάμης και Δημήτριος Κακαμπίνης, που διώρισαν οι ιδρυταί και κτήτορες, Άνθιμος Μοντεσάντος ιερομόναχος, και Αθανάσιος Σταμάτης ιερεύς, μετά την διετή θητεία τους, θα παραδώσουν την Επιτροπική εις εκείνους που η αδελφότης θα εκλέξη με τους «περισσότερους ψήφους», πώς κυρίως από τα εισοδήματα του ναού θα ημπορέση η αδελφότητα να βγάλη το χρέος που έκαμαν οι ιδρυταί του και κτήτορες για το κτίσιμό του και τον τρόπον που θα διορίζωνται οι εφημέριοι και τις υποχρεώσεις τους. Εις το τέλος έχει μερικά ονόματα συνδρομητών με την υπογραφή τους και την συνδρομή τους στο πλάγι.

Το κτίσιμο ενός ναού με σύσταση Αδελφότητος είναι συνηθισμένη μέθοδος στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Εδώ μπορεί να υποθέσουμε βασίμως πως ενίσχυσαν και ενεθάρρυναν το κτίσιμο του ναού οι «άθεοι» Γάλλοι εις την θέσιν Παργινοσκάλωμα, προς το Ιόνιον, για να μπορούν οι ναύτες να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα, που τα πλοία τους ή δεν μπορούσαν να εισπλεύσουν την στενή και αβαθή μπούκα του Αμβρακικού, λόγω του όγκου τους, ή τα από το Αδριατικό και Ιόνιο πλοία την είχαν σκάλωμα πλέοντας για την Άγια Μαύρα. Οι πληροφορίες που έχω από τους παλαιότερους Πρεβεζιάνους είναι πως ο ναός ήταν κτισμένος σ' ένα μικρό ύψωμα, πεντακόσια μέτρα πιο πάνω από το σημερινό φρούριο-φυλακές, στη θέση του Τούρκικου πυροβολείου «Κάλκ Μπαμπά», στην

---

* Το άρθρο, με τίτλο «Ο ναός του Παντοκράτορος», δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Βήμα Πρεβέζης*, φύλλο 555 της 7.9.1953, σελ. 1. Το πρακτικό της ιδρύσεως του ναού δημοσιεύτηκε στα φύλλα 557 της 21.9.1953, σελ. 1 και 558 της 28.9.1953, σελ. 1, με τίτλο «Ελευθερία Ισότης, 1798 Φεβρουαρίου 17 Ε. Π., Έκτος χρόνος της Γαλλικής Δημοκρατίας». Το άρθρο αναδημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ηπειρωτική Εστία,* τχ. 19, Νοέμβριος 1953, σελ. 1137-1140. Αναπαράγεται η δημοσίευση της *Ηπειρωτικής Εστίας*.

ΕΙΚΟΝΑ 1: *Ο δεύτερος ναός του Παντοκράτορα από τα βορειοανατολικά (Φωτογραφία Σπυρίδωνος Διγώνη, Οκτώβριος 2009)*

ακτή. Πότε κατεστράφη και γιατί δεν μπόρεσα να εξακριβώσω. Ο μητροπολίτης Σεραφείμ ο Βυζάντιος εις το «Ιστορικόν του Δοκίμιον περί Άρτης και Πρεβέζης» 1884, δεν αναφέρει τον ναόν, ενώ αναφέρει άλλους της Πρέβεζας και των περιχώρων της. Άρα δεν θα υπήρχε πια τότε. Ο Χριστόφορος Περραιβός κάμνει μνείαν του ναού με τα εξής λόγια:[1] «Ογδοήκοντα επτά Έλληνες (μεθ' ων και ο συγγραφεύς) απεσπάσθησαν και διά της παραλίας του Ιονικού πελάγους διευθυνόμενοι έφθασαν εις τον ναόν του Παντοκράτορος, όπισθεν της Πρεβέζης, όπου ευρόντες τρία πλοία επτανήσια επεβιβάσθησαν και ούτω διεβιβάσθησαν εις την Λευκάδα». Το απόσπασμα τούτο είναι από την περίφημη μάχη της Νικοπόλεως (12.10.1798) μεταξύ της Γαλλικής φρουράς και των Αλβανών του Αλή πασά.[▽] Ο ένας από τους

[1] Περραιβός Χριστόφορος, *Ιστορία του Σουλίου και Πάργας περιέχουσα την χρονολογίαν αυτών, τας προς τους Οθωμανούς μάχας, κυρίως δε τας προς τον Αλή πασά Σατράπην της Ηπείρου,* Αθήναι 1857, σελ. 56.

[▽] Στο εισαγωγικό κείμενο της δημοσίευσης στην εφημερίδα *Βήμα Πρεβέζης*, φύλλο 555, 7 Σεπτεμβρίου 1953, σελ. 1, ο Βασιλάς αναφέρει επί πλέον ότι «ο Περραιβός έλαβε μέρος στη μάχη της Νικοπόλεως, θέλοντας να εκτελέσει την εντολήν και εφαρμόση τα επαναστατικά σχέδια του αρχηγού του, πρωτομάρτυρος της ελευθερίας Ρήγα Βελεστινλή, που εξ' αιτίας της συλλήψεώς του στην Τεργέστη (19.12.1797), κατόπιν προδοσίας από την αυστριακήν αστυνομίαν, δεν κατώρθωσε να βάλη μπροστά».

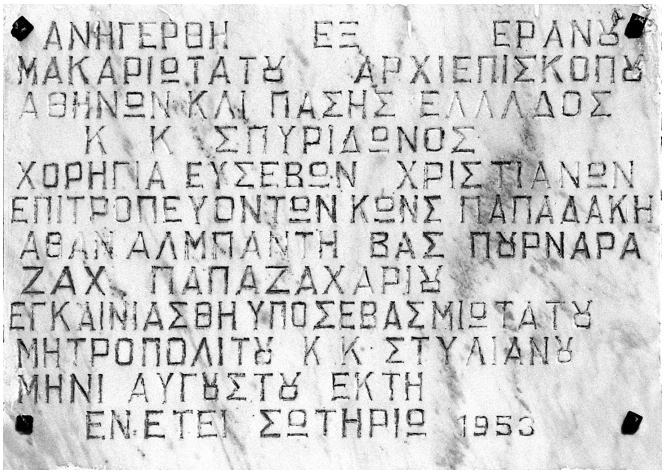

ΕΙΚΟΝΑ 2: *Επιγραφή στη νότια πλευρά του ναού του Παντοκράτορα (Φωτογραφία Σπυρίδωνος Διγώνη, Οκτώβριος 2009)*

κτήτορες του ναού, ο Ιερομόναχος Μοντεσάντος κατάγεται από τα Μοντεσαντάτα της Κεφαλλονιάς, και θα ήλθε στην Πρέβεζα στον καιρό της Βενετοκρατίας (1717-1797). Οι αδελφοί Κορνέρ ή Κορνέρις που εδώρησαν την εικόνα του Παντοκράτορος είναι και αυτοί ιταλικής προελεύσεως, εξελληνισθέντες προφανώς. Πάμπολλες είναι οι οικογένειες βενετικής ή ιταλικής προελεύσεως και στα Επτάνησα και στην Πρέβεζα που εξελληνίστηκαν. Οι ψαράδες της Πρέβεζας, που είναι οι παλαιότεροι οικισταί, έχουν τέτοια ονόματα. Ίσως η εικόνα να ήταν παραγγελμένη στα καλλιτεχνικά εργαστήρια της Βενετίας και θα ήταν μεγάλης αξίας. Τί απέγινε δεν ξέρω.

Το όνομα Κορνέρ είναι πολύ συνηθισμένο και γνωστό. Κορνέρ ή Κορνάρο ονομάζεται ο Γενικός προβλεπτής Πελοποννήσου στα 1688-1690 που ενήργησε να φυτευθούν εκεί χιλιάδες ελαιόδενδρα. Οι εκθέσεις του στην Βενετία σώζονται και είναι περίφημες για τις οξύτατες παρατηρήσεις του σχετικά με τα καλλιεργούμενα είδη δένδρων και την σταφίδα στο Μωριά.

Ρόκος Κόρνορος είναι ο Βενετός προβλεπτής στην Πρέβεζα που «ανεκένησε οίκον θεού μετά των Εβεργετών 1735 Μαΐου 6», δηλαδή τον άγιον Σπυρίδωνα. Η επιγραφή αυτή ήταν στο υπέρθυρο του ναού που τώρα δεν υπάρχει, γιατί καταστράφηκε από τις ιταλικές βόμβες τον Δεκέμβριο του 1941. Κορνάρος είναι και ο ποιητής του «Ερωτοκρίτου».

Από την στήλη τούτη ευχαριστώ θερμά τον φίλον μου κ. Απόστολον Πουρναρόπουλον, απόγονον εκ θηλυγονίας της Σουλιώτικης μεγάλης φάρας του Κακαμπίνη που διέσωσε το ωραίο έγγραφο.[□]

Ακολουθεί το κείμενο του εγγράφου.[◊]

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ 1798 Φεβρουαρίου 17 Ε.Π. ΙΣΟΤΗΣ
Έκτος χρόνος της Γαλλική Δημοκρατίας

Υπακούωντας και ακολουθώντας την φωνήν του Κυρίου μας και τας διαταγάς των αγίων αποστόλων και πνευματοφόρων πατέρων. Ο Πανοσιότατος Ιερομόναχος άνθημος Μοντεσάντος και ευλαβέστατος παπά Αθανάσιος Σταμάτης οπού παραγγέλουν αλληλοδιαδόχως την έγερσιν των σεπτών και Ιερών καταγογίων διά να υμνήται και δοξάζετε ο θεός ακαταπαύστως και εν παντί τόπω, έκτεισαν και αυτοί ζήλω θείω κινούμενοι και πυρπολούμενοι έναν ναόν επ' ονόματι του κυρίου και σωτήρος ημών Παντοκράτορος, εις την τοποθεσίαν ονομαζωμένην π. Παργινό σκάλομα διά μνημόσυνον εδικόν τους, και διά ώφελος ψυχοσωτήριον των εκεί τετυχόντων ναύτων οπού διά το μάκρος της πολητείας δυσκολεύωνται, και υστερούνται ως επί το πλείστον της θείας λητουργίας, όθεν και την ετελείωσαν διά πολυεξόδου ιδίας των δαπάνης, οπού ηπερεύει· τοσούτων την δύναμιν της καταστάσεώς τους ώστε οπού και εις βαρύν χρέος τούς εκατήντησεν. Επιθυμώντας λοιπόν να τον καταστήσουν τω όντι κατοικητήριον θείον και όχι όργανον και μέσον εμπορίου διά να συνάζουν και κερδήζουσι χρήματα, έκρειναν αρμόδιον και θεοφιλές και εντ' αυτώ, απεφάσισαν να προσκαλέσουν και άλλους ευλαβείς χριστιανούς διά να τους συναριθμήσουν αδελφούς και να μεθέξουν και αυτοί της θείας χάριτος, προς μνημόσυνόν τους αιώνιον και ούτως να προμηθεύσουν και τον ναόν από τα καθήκοντα, διά να δοξάζετε ο θεός καθώς δογματίζουν οι νόμοι της αγίας μας ανατολικής και καθολικής Εκκλησίας με την πρεπόδην φωτοχησίαν και λαμπρότητα. Διό και κατά το παρόν έκλεξαν διά επιτρώπους του αυτού ναού, και επιστάτας και συνδρομητάς ταύτης της θεαρέστου πράξεως, τους πολήτας Ανδρέαν Καρλέτον, Ηλίαν Αδάμην, και Δημήτριον Κακαμπίνι ως Γραμ-

---

[□] Το εισαγωγικό κείμενο του Ηλία Βασιλά που δημοσιεύεται στην εφημερίδα *Βήμα Πρεβέζης* είναι βραχύτερο από αυτό της *Ηπειρωτικής Εστίας*.

[◊] Η ορθογραφία του κειμένου του πρακτικού διατηρείται όπως ακριβώς δημοσιεύτηκε.

ματικόν, άνδρας θεοσεβείς και εναρέτου αγωγής, ζηλοτάς των θείων διαταγών και πράξεων, των οποίων δείδουν πληρεστάτην εξουσίαν να συναρρηθμήσουν και κατατάξουν διά συναδέλφους του αυτού ναού, καθ' έκαστον χριστιανόν οπού προερείται, καταγράφοντας το όνομά του εις την παρούσαν Βίβλον με ταις υπό σεσιμειωμέναις συνθήκαις, και άρθρα, δίδωντας ο καθ' εις εκείνο οπού αυτοπροαιρέτως βούλεται, διά να ημπορέσουν και οι άνωθεν Ιερείς κτήτωραις με αυτήν την σύναξιν να ελαφρωθούν από το χρέος οπού ηπήντεισαν διά την έγερσιν του αυτού ναού, του οποίου η τιμωμένη χάρις και το άπειρον έλεος να ευλογήση πάντας, πάσσας, και πάντα τα των αδελφών και επιτρόπων, και πασών των χριστιανών, και να τους αξιώση και της ουρανίου βασιλείας του Αμήν.

Ακολουθούν τα Άρθρα

Α^{ον} Διορήζουν οι άνωθεν κτήτωραις προμηθευτικής τους άνωθεν επιτρόπους και γραμματικόν, διά δύο χρόνους, και τους δίδουν εξουσίαν, να δεχθούν, και γράψουν εις τούτο το διάστημα το όνομα κάθε χριστιανού οπού θελήση να γέννη αδελφός, δίδωντας διά βοήθειαν εκείνο οπού προερείται, και όσον συνάξουν να το δήδουν οι ίδιοι εις το χρέος οπού απάντησαν οι άνωθεν κτήτωραις διά την έγερσιν τού αυτού Ναού και ούτως οι κατά καιρόν επιτρώποι, έως να αποπληρωθή.

Β^{ον} Τελειομένοι οι άνωθεν δύω χρόνοι, οι αδελφότης θέλει εκλέγει άλλους αντ' εκείνων, με την εξουσίαν να ημπορούν να κατατάξουν νέους αδελφούς, πλήν με τους περισσοτέρους ψήφους, και γνώμαις και με το δόσιμον οπού τότες θέλει διωρήσει η αδελφότητα, και ούτως από καιρόν εις καιρόν να συνάζεται, διά να εκλέγει τους επιτρόπους της κατά την γνώμην των νόμων, δίδωντας οι προκάτοχοι των διαδόχων τους, καθαρόν λογαριασμόν της επιστασίας τους και επιτροπικής τους.

Γ^{ον} Ο κάθε Αδελφός οπού γένει Ιερεύς, και δεν είναι εφημέριος εις άλλην εκκλησίαν, να ημπορή ελεύθερα να εφημερεύη εις τον άνωθεν ναόν, με χρέος του να δίδει διά μίαν και μόνην φοράν διά βοήθειαν της εκκλησίας γρόσσια δώδεκα, και αν κατά τύχην γραφθή διά αδελφός κανένας Ιερεύς να μην ημπορή αυτός ποτέ να την εφημερεύη παρά ανάγκης τυχούσης οπού να μην είναι τινάς από τους αδελφούς.

Δ^{ον} Η πρόθεσαις, τα αφιερόματα και η ελεημοσύναις των χριστιανών οπού συνάζονται από το κουτίον, και κάθε άλλη οπού γίνετε από την συνδρομήν, και προσπάθησιν των κατά καιρών επιτρόπων να είναι της εκκλησίας, τα δε άλλα τυχηρά να είναι των εφημεριών της, και

όσον λάδι, κερί και λιβάνι συνάζει η Εκκλησία να μένει διά την χρονικήν της χρήσιν, και όσον της λύψη, να το αναπληρούν οι εφημέριοι.

Ε^{ον} Να ημπορή ο κάθε εφημέριος να περιέρχεται ανεμποδίστως από τόπον εις τόπον να ζητά ελεημοσύνην διά όνομα της εκκλησίας, και να της δίνη την μησήν σύναξιν.

ΣΤ^{ον} Οι κατά καιρόν επιτρόποι να μην έχουν άδιαν χωρίς την συνδρομήν των περισσοτέρων ψύφων της αδελφότητος να εξοδεύσουν δια αναγκαίαν, και άφευκτον αύξησιν, και ευτρέπησιν του ναού, περισσότερον από δέκα πέντε γρόσσια, και παραβαίνωντας, να είναι εις βάρος, και ζημίαν εδικήν τους.

Ζ^{ον} Να έχουν χρέος οι Ιερείς να γράψουν εις την αγίαν πρόθεσιν τα ονόματα των αδελφών, και εκείνων οπού κάμνωσιν αφιερόματα, και προπάντων των επιτρόπων οπού κοπιάζουν και αγωνίζωνται περισσότερον διά την αύξησιν, και ευτρέπησιν του Ιερού ναού.

Η^{ον} Κάθε νεομηνία να λειτουργούσι, και κάμνουν αγιασμόν, και να έχουν χρέος να περιέρχωνται εις τα οσπίτια των αδελφών διά να τα αγιάζουν.

Θ^{ον} Αν κατά τύχην τινας κατά καιρών ευφημεριών δυσσαρεστεί τους αδελφούς με το άτακτόν του φέρσιμον, να ημπορούν να συνάζωνται, και να τον διώκτουν με ταις περισσότεραις γνώμαις, και ψήφους, εξερώντας μόνον τους άνωθεν κτήτωρας άνθιμον και παπά Αθανάσιον.

Ι^{ον} Πλησίον της άνωθεν εκκλησίας είναι ένα κομμάτι τόπος έως στρέματα δύο σχεδόν, και αυτός να είναι εις χρήσιν των άνωθεν δύω κτητόρων και μετά τον θάνατόν τους να μένη της εκκλησίας καθώς ευρεθή, χωρίς να έχουν ζητήματα, και διαφοραίς οι κληρονόμοι τους διά την καλλιέργειαν και αύξησιν οπού θέλουσι κάμει.

ΙΑ^{ον} Και επειδή οι πολίται Γεώργιος και Σπυρίδων αδελφοί Κορνέρ αφιέρωσαν την Ικόνα του παντοκράτωρος αυτοί θέλει νομήζωνται ως αδελφοί και κτήτωραις με τους κληρονόμους τους, και θέλει απολαμβάνουν διά προνόμιον εν όσον ζουν εις την εορτήν της μνήμης του (ς) από τους εφημερίους ο κάθε ένας, έξη λειτουργίαις, και ένα κερί μισολιτριάρικο, εις δε τα άλλα να είναι κατά πάντα ίσοι με τους επιλοίπους αδελφούς και επειδή ο άνωθεν Γεώργιος Κορνέρ στερείται από κληρονομίας αρρένων (;) και το τέκνον του το θηλικόν υπανδρεύεται να είναι ο άνδρας της όμοια ως τον Γεώργιον τον πενθερόν του μετά τον θάνατόν του.

ΙΒ^{ον} Αν κατά τύχην και γένη τινας αδελφός και έχη υιούς ή υιόν, ή έγγονα, Ιερέαν, ή και διάκονος να μην ημπορή να ευφημερεύη, εις τον αυτόν ναόν, παρά ανάγκης τυχούσης, ως εις το τρίτον άρθρον.

ΙΓ^{ον} Την εικόνα του αυτού ναού εάν τη ζητήση τινας χριστιανός ως χάριν ευλαβείας διά κανέναν ασθενή να αγροικιέται με τους επιτρόπους και όχι με τους εφημερίους.

ΙΔ^{ον} Η προέρεσι των Χριστουγέννων και της Λαμπρής οπού πέρνουν οι ευφημέριοι να είναι εις χρέος να δίδουν το τρίτον της εκκλησίας.

Άνθιμος Ιερωμόναχος ο μωντεσάντος βεβεόνο και στέργο τα άνωθεν καπίτολα.
Αθανάσιος ιερεύς Σταμάτης βεβεόνο και στέργο τα άνοθε κεφάλια.
Γεώργιος Κορνέρις βεβεόνο δηά λόγου μου και διά τον αδελφόν μου Σπύρον μην ηξέροντας να γράψη ως λέγη.

Γεώρ. ζερβώς. ποτέ αγαπητού αδελφού. έδωσε γρόσια	15
Αγγελάκης Τζούρος αδελφός έδοσε γρόσια	3
Κόστας παπαπολήζος αδελφός και έδωσε γρόσσια	3
Ανδρέας καρλέτος αδελφός έδωσε γρόσια	3
Ηλίας α. Λάμης, αδελφός έδωσα γρ.	3
Νικόλαος Τριάντογλης αδελφός με τα αδέλφια του έδωσε	3
Φίλιπας κονιδάς έδοσε	3
Ιεροδιάκονος βασίλειος σιδέρης αδελφός έδωσα γρ.	3
Γιάννης Ζαφείρης αδελφός και διά την πληρομήν υπόσχετε	
να πάρη το κουτί να περιέρχεται εις τας εκκλησίας να συνάζη	
Γιάννης κοζονάκης αδελφός έδοσε	3
Στάθης Τζανός αδελφός έχει μερδηκό στην εκκλησία	